

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha
Band: 11 (1937)
Artikel: Calzers novs? : In maletg
Autor: Bundi, Giuanin
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881230>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 14.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Calzers novs?

In maletg da Giuanin Bundi

„Mumma!“ clom' il Hendri sut casa. Hendri ei in de quels buobets ch' ein cheu per empruar la pazienza della mumma. Els emprovan tscheu e leu vid il vestgiu d' educaziun materna, sch' el fussi zanu trits per fultscher denter en leu lur plaschers e narradads. Ed el havess tonts ardiments, il Hendri. Oz suenter scola mass el schi bugen giu tier il fravi e mirar co el enfiari ils cavals e tenti la buobanaglia.

„Mumma...!“ tiba el siper la finiastra.

„Tgei s' ei?“

„Neve mumma, jeu astgel ir e mirar giu tiel fravi?...“

„Gie.. has purtau lenna?“

„Gie, la canastra de péz pleina.“

„Ed aua?“

„...era. La sadiala gronda bein pleina ed aunc la meltra. Neve, jeu astgel ira, mumma?“

„Gie teidla. Damaun ei lu examen de scola e sche ti fas pulit, sche survegnas ti forsa zatgei flot oje! Aber mo sche ti sas bein. Mo lu stos ti star cheu e gidar mei ussa!“

„— —??“ „Gie vul buc? Havessas buca bugen? Zatgei vieti, vieti bi che ti has bugen! In pèr calzers rést novs!“

„Sas mumma, bugen havess jeu schon, vieti bugen.. mo..“

„Tgei mo?“ „Jeu lessel halt in pèr che tgulan.“ Fa el de quei murtirau.

„Mo sche gie, gliez sas ti era haver. Atgnamein tglas ti uonda. Eis cuntents?“ Hendri mira sin la mumma epi giun plaun e tarmaglia cun il cunti, sco de haver aunc zatgei che maguna. „Hei mo ora cul marmugn..!“ gida ella.

„Sas mumma. Il Tini hm, il Tini...“

„Gie, gie mo ora cun tut!“ blughegia la mumma.

„Sas il Tini ha in pèr cun „cappanegals“ uah quels fan ragaizza; jeus! tgei canera!“ „Moschegie in pèr cun guotas d'ala sas haver, in pèr detgas rabaizas. Gie lu mo sche.. sas damaun..!“

* * *

Ed oz ei quei futiu di de recompensa per ils herox e de dertgira per ils cratschs, il di d' examen.

Hendri scappa en scola cun ils cudischs sut bratsch. Quels ein studegiai ora da cuviarta a cuviarta, talis e qualis. El savess raquintar ordlunder ina massacra: Uss aunc ils sacs pleins bunas admoniziuns della mumma.

Il baun dil Hendri pitescha en las giugadiras. Tener pétg in stendiu unviern ora ad in tal garbettel ei nuota legher, gnanc per in baun. In pèr égls stgir

---

blaus sco il lag de Laus seroclan sco pérlas sut las survintscheglias blondas ; fideivel, clar senza malart cuchegian els el mund.

Ei dat bia de mirar e ponderar oz fin e manedel.

Sin meisa, davon il pult ei ina barricada de sabientscha — — ils carnets. Tgei massa sorts pazienza, lavur e lavur ch' il scolast Tumasch ha impundiu per dumignar quella vitalitad dils pigns en fuorma ch' in undreivel carstgaun astgi leger. Quei ei ussa pinau per la revista.

Ils scolars medemamein. Paterlem e scutinem — per fugentar las fétgas e schar crer ch' ins temi nuot, tuschéms per slargiar datschiert la gargatta.

La Barla davon Hendri ei sescultrida tschéc: la tarschoła stagna cun in pindel blau osum trembla e sezaccuda cul tgau, paterlond ni scrivend la pintga.

Il Tini che ha la mongia dil tschiep de luverdis che tarlischa per munconza d' in fazzolet ughegia buca la medema procedura vid il tschiep de firaus.

Hendri taluna vid il Sepp: „Sche ti sufflas empau a mi, sche dund' jeu a ti miu cunti de moni melen, mo stos tener si il maun che negin vesi . . .“

Igl esch tgula . . . La Geletta, mumma de Hendri . . . Plaun, plaun, schenau vegn ella el sanctuari de sabientscha, per mirar e tedlar, tgei Hendri, siu quitau capital sappi e tgei buc.

„Bien di signur scolast,“ salida ella e vesa ch' ella ei persula d' auditurs ni plitost auditoras. „Jessas, jessas hai pilver buca saviu . . .“ Fa ella sco in zenn pign. „Bien onn. Endretg, endretg . . .“ Beneventa il scolast cun siu bass. Sesida giu vegn ei tratg ina presa da gust, epi vegn ei mirau e tedlau. Plaunet ha igl esch de schuffa de sgargnir uonda, sinaquei ch' ils scolars sappien sin camond mirar tgi vegni . . .

Cheu segeina il Rest cuitg neuaden, in falomber magheret. Ins scheva che in onn porti ad el treitschiensontatschun dis e treitschiensontatschun minestras blauas de siat truffels e siat ris. In rempli che fendess in rap, che tegn a nez Brustgas e paglia. Cunquei hagi el la biala veta igl atun de pertgirar sco in totò sia pumma. Perquei mira el schi dubius sil Tini, che stat oz cheu sco sch' el fuss ual declaraus sogns — —. Denton conscienzius seigi el, gliez ston ins schar! El fetgi bunamein duas ga igl examen de conscienza avon che prender ils ovs orasut sias gaglinas. Sia vestgadira laschi el mai barschunar ora; isar il pètsch spargni isar la teila. Aschia serasa oz in téf de nuegl intrond el en scola.

Lu il Sepp Maria, il cusunz sto era vegnir in amen. El che ha adina de metter a liug zatgei vid quei schamper mund, sto natural ir a catscha de puccaus della scola oz, per haver empau rumien de metter a meisa giu tier il Toni dil „Badus“. Scola de pauc seigi ozildi. Empreder de reger e manischar il fatg, sche vegnien ins zacu era de cumandar e regetar pli bia, buca mo las treis miurs e siat pelischs a casa, porti zacu sez las caultschas e seigi buca sut la pantofla della dunna, sco in totò de parlars. Denton gia ils dell' emprema classa savevan ch' el capituleschi gia all' emprem' egliada de sia dunna, ch' el tema sco ina spada. Gie, sia dunna de nas git, dumbrava

---

ora per el sin maun ils cotschens per in quintin la sonda sera. El semetta a sè sper la Geletta, che fa ina tschera denter dulutsch ed asch vesend siu vischin. Uss il Giacun pot, che dat tonta peisa a siu uffeci vul era semussar oz. El seigi il sulet dil stendiu e benediù vischinadi — e lez seigi gronds — che capeschi de purtar undreivel ventira e sventira — el sco porta-brevs. E volev'in forsa far ina piccolezza ord siu uffeci, sche mo riev'el compassioneivel . . .

Quella ga tgula igl esch senza misericordia e sesarva tochen dém . . . In libroc ner, ornaus cun in cadenatsch d'aur cuchegia en. Quei lai concluder e sminar in corpulent e grev possessur. In nas compara. In nas, sco in farbun d'iert madir ruiss sut ora da vermaneglia. Det polisch e det mussader tegnan quel sco in crutsch de resti . . . in gèst de grazia.

Schum — e tuts ein sin peis sco heighels avon che la rucla vegn.

In sbassar grazius dil tgau — — schum, tuts sederschan sco heighels cura che la rucla varga. In'entira collecziun sutgas vegn messa en disposiziun al signur president de scola. Sias caultschas onz stretgas che tonschan cun breigia tochen sur ils calzers vulan schluppar en las cusadiras, semettend el cun in schèm ded in pèr onns perduns sin la sutga. Hendri sto mirar e mirar e mirar sil bellezza pèz alv, in panet sco in marmel alv. Gie il signur president saveva dumbrar la maha caussas siper la detta! Denton avon onns dà recrut duei el haver giu la biala miseria cul tudestg e dapi lu hagi el tal respect da quei curios lungatg ed hagi pli bugen dessistiu de far enconuschientscha cun ell . . .

Ed oz, sch'ils scolars palpan pruamein plaids tudestgs, scarpetschan forsa sur in mantun consonants e strubegian neuadora in pulac, sche spetga el in amen e lai rir ils auters avon che tener cun els cun siu rir plat e cumadeivel — ins sa gie mai. — —

„Geografia“

Las davosas classas, che han quei rom han fatg in sbargat sur la pintga Svizzerà ora en l'Italia. Gie en lezza, cun fuorma d'in calzer, svanessi nossa tiaretta tochen giu el calcogn. E quei calzer hagien ins duvrau de dar in pei el tg . . . all'Abessinia. Tgei massa cuolms — entiras cadeinas, — maha planira cun vegnas, praus e praus. Epi marcaus, gie che nies Turitg seigi mo in uclaun encunter quella mar de casas. Lur flums: spirontamein bastiments! Gie secapescha, zatgei aschia rendi. — Menadas e menadas vins, raubas e scazis — —. Ed igl empalader de quella caravanna seigi in sulet, il Mussolini.

Al Sepp Maria plaschess l'Italia. Mo co gianter stuess jeu sesteliar per serebischar leuen, ins enconuscha gie schi pauc nossa tiara. Ina ga leuen vulesse jeu franc anflar il dretg trutg. O basta, nus pil mument vivin en Svizzerà, nus vegls. —

„Quens“

Tuoschs schetgs. Zeffras sgolan vi e neu, dal scolast tier scolars, da scolars tiel scolast, sco bals, sco tschittas pintgas ed immens grondas che cuntenessan zacons

---

munds. Il Rest cuitg létga la bucca, cura ch'ei tuna schi grondius da francs e francs. Centims dat ei strusch pli. El scutina al cumpar: „Quei sto dar sfarlataders. Els tracteschian gia ussa zeffrunas daners senza schanetg e misericordia. Co vegn quei lu pli tard? Ussa en temps de crisa duessan ils signurs scolasts plitost setener vid las fracziuns, ni in summa vid il pauc, las nullas. Rabitschar zatgei ord quellas, in de tschun ni in ded otg ni schizun in de nov. Mirei cumpar, cura ch'ils carstgauns dorman — — ein els buca tontas nullas marschas? Tuts tuttina? E la damaun ei quel in de tschun, ded otg ect., ha uffecis, raubas, sa regettar. Auters restan nullas, ston survir allas zeffras grondas e far ord lezzas enstagl 5, 8 e 9 in otgonta, novonta e tschiens, esser marschei ded els esser cuntents de mo astgar survir — —.“

E nies Hendri?

El laghegia sil dretg mument de dir zatgei fetg perdert, che negins camerats san, permur dils calzers enferrai che tgulan. Zeffras operaziuns, resultats sgolan entuorn siu tgau sco tontas buccarias. El revolva ils eglis, siara ils pugns, faulda il frunt, — mo buc'ina po el satiuer, tier siu semudergiar. Quet' el quasi quasi de tschappar ina de quellas stoda buccarias, sche ha gia in auter pli lingier scafferlau il misteri.

„Il caver de Cuera va la damaun cun 108 cauras. Duront miezdi péndra il pindrer de Malix 24 cauras; cun contas cauras vegn el a casa la sera?“

Hendri smuglia las zeffras, quenta e quenta, laghegia entuorn schebein auters hagien gia las pindradas e quellas che las femnas de Cuera sappien mulscher la sera. 84 eis ei. „Pst pst“ tegn el si det.

„Hendri?“ „El vegn cun otgontaquatter — — a“ „Tgei otgontaquatter?, ina entira risposta“ „Otgontaquatter a... nuorsas“, triumfescha el.

Ina risada. El tila il tgau giuaden, ch'el svanescha bunamein el tschiep. Sia curascha ei alla fin, ils calzers enferrai che tgulan vesa el s'allontanond. Sil baun ei ina tolca de tenta. Irritaus sco el ei, leina el lingias, ual dudisch s'ei, ord il tac ed ei dat aschia ina steila de dudisch pézs.

„Aunc ina ga, con dat ei Hendri?“ „Dudisch pézs“. El manegia ils pézs della steila. Ina risaglia; las femnas hihi, ils umens haha, ed il president hoho.. schi plat rést persuls. „Mo mo Hendri, sch'el va cun cauras vegn el bein buca cun nuorsas, sch'ei dat buc'ina stria si Malix.“

Quei cheu ei la biala fatga, studegia il pign, tgei maungla il Rest cuitg rir, el che sa strusch prender naven, sche la zeffra ha era mo ina pintga cua, el quei tgariel che scurtigia mintga de tschun. Mo mender s'ei pils calzers, safferment. Mo, la finfinala drovan els nuota tglular, aber enferrai munglassen els bunamein esser! — Avon, sittond el schi sgarscheivel dasperas, ha sia mumma, la Geletta mirau sin el cun in'egliada, che havess franc penetrau ils mirs de Jeriho. „Mo Dieus pertgiri popo, la tuppada ha el franc buca de mei, jeu hai adina giu ded ins en cant, nundir dils auters roms“, ei sia consoleivla meditaziun.

Aunc auters fan talas. Beinenqual suspir vegn stinschentaus el fazolet. Per exempel il Zisc, schiglioc in lingier buobet ei oz dil taliter ord il calender. Quei vegn a dar il dètg capetel sera a casa!

Denton ein ils buns pignets en la calira dil combat. Rest cuitg ei leds sco in'olma, menond il scolast l'aua sin las fracziuns cuminas.

„Nus tagliein in meil en duas parts; lu dat ei . . . Toni?“ „Dus mez!“ cameg'ei neuadora. „En quater parts?“ „Quater quarts“ tugn' ei brausel. „Nus tagliein il meil en melli parts, lu dat ei . . . Cun avels?“ Hendri studegia: Tagliar il meil en melli tocs, quei fa la mumma cun la tagliola e lu dat ei . . . „pst, pst,“ tegn el si det timordio. Ussa ston ils calzers lu schon tgnular, sut lai el buc! „Hendri?“ „Sch' ins taglia il meil en melli tocs dat ei a . . . buglia de meila.“ Ina risada seglienta bunamein la stiva. Il president tegn il venter e ri staunchel ordafuns „ohoho ho,“ il Sepp Maria ha las larmas che seglian, la Leina targeva ual ina presa, tila enten rir onz fetg e sto s'absentar . . . Sulet la Geletta fa cun frunt rubigliau ina tschera, sco in meil che ha fustitg e pueglia el medem liug e dat il tgau: mosch mosch eis ti in tal lappi. Il scolast mira sil Hendri aschi sco ina sfinx egiziana, lu setila sia tschera brutta si. . . „Bravo Hendri, ti has dau la megliera risposta, has patertgau meglier che nus tuts“. Ed el dat il tgau complimentond siper la Geletta. Lezza ha las neblas burasclusas che svaneschan ed ei setila si tier in bien di . . .

Il baun de Hendri tgula pauperet. „Ils calzers ston silmeins esser enferrai e tgnular secapescha ch'els ston!“

* * *

Leu en ina combretta dorma in buobet ruasseivel. La glina rocla faschs de clarezia d'argien da finiastra en. Ella sclarescha aunc in t'ec in naset che cuchegia orasi dals ponns.

Avon combra sguscha zatgei. D'esch en cuchegia in tgau, la Geletta. Ella vegn beinschit neuaden tier il létg e tschenta bufatg in pèr calzers novs, enferrai sper il letg. Ed il pign siemia e siemia de calzers enferrai che tgnulan. — *)

*) *Rem. della red.*: Giuanin Bundi, ch'ei oz scolast della scola superiura catolica a Tavau, ei staus avon onns in de nos megliers scolars. Sco scadin sa ver ord la sura descripziun d'in examen, eis el in bien observatur ed era poet. Nus gratulein ad el per sia biala prestaziun ed havein la speranza, ch'el continueschi sin la medema via, restond fideivels al Glogn ed a ses numerus ed engrazieivels lecturs.